

ALBANIË HERINNERINGEN 1964-2017

in woord en beeld

Colofon

ISBN: 978 90 8954 149 9
1e druk 2010
Tweede herziene druk 2018
© Dolf Went

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
Postbus 2532
8901 AA Leeuwarden
Telefoon: 058-2894857
www.elikser.nl

De foto's in het hoofdstuk Addendum 2009-2017 zijn van
Foto Herder en Marcel Quartel.

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

ALBANIË HERINNERINGEN

1964-2017

IN WOORD EN BEELD

Een mozaïek
indrukken
ervaringen
ontmoetingen
anekdotes
emoties
en
achtergronden

Dolf Went

Opgedragen aan Joana
"unë të dua"

INHOUD

Voorwoord: "Onbekend maakt onbemind"	11
Etalage-schoonmaker bij Passagebureau "De Vries & Co"	13
Een moeizame correspondentie met Tirana	19
Verslag van een oriëntatie-reis (april 1964); "Elseviers weekblad" 27.06.1964	23
"Wat nu?" zei Pichegru	35
De "MAIDEN TRIP" (11-25.09.1965) vastgelegd in woord en beeld door Koen Aartsma en Piet Terlouw (fotograaf) van het christelijke weekblad "De Spiegel"	37
"De Spiegel" in Albanië	56
"Avro Televizier" op de provocatieve tour (10-24.09.1966); -samenvatting-	113
Visumperikelen en foto-incidenten, op reis met de "Brabant Pers", de Hotelplan-formule, de Albanese verrader, het meisje in het duikerspak: een mozaïek	125
Reizen I: 1967 tot en met 20.02.1991 -samenvatting-	145

Reizen II : 20.02.1991 tot en met 2009 -samenvatting-	157
Theth, het gehucht in de Albanese Alpen	167
VERENA uit Innsbruck en andere "handlangers"	181
Bruiloft in Berat	193
Portret van Tirana (2009)	199
De man die in zijn vakantie het liefst thuis bleef met een goed boek	207
Het studieboek (september 1989)	211
Nawoord	214
Addendum 2009-2017	217
Bibliografie	259
Bijlagen	
1. Artikel Albanië, op geloof staat de doodstraf (Kruistochten 1973)	261
2. Het Korfoe-incident (1946)	271
3. Gestapo-chef Müller ("Stern" 12.01.1964 en 16.08.1965)	275

MONTENEGRO

Albania
A New Mediterranean Love

KOSOVA

ADRIATIC SEA

REPUBLIC OF MACEDONIA

LEGEND

- National Capital
- District Capital
- Town
- Village
- International Airport
- Seaport
- Marina
- Border Crossing
- Country Border
- National Road
- Secondary Road
- Railroad
- Cable Car
- Archaeological Site
- Mosque
- Christian Monastery
- Orthodox Church
- Catholic Church
- Fortress
- Old Bridge
- Traditional Tower
- Museum
- UNESCO Site
- Vineyards
- Beach
- Water Sports
- Skating
- Speleology
- Panoramic
- Fishing
- Hunting Ground
- National Park
- Thermal Waters
- Tourist Information

IONIAN SEA

GREECE

VOORWOORD

”Onbekend maakt onbemind”

Wat bezielt een mens die zich op zijn levensavond geroepen voelt een ode aan Albanië te schrijven? Het antwoord is simpel: ”Waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over”. Daarnaast speelt nog een ander gezegde een rol om zijn herinneringen op papier te zetten: ”onbekend maakt onbemind”. Maar de druppel die de emmer deed overlopen, was de opmerking van een bankemployee van een grote Nederlandse bank, die bij een overmaking naar Albanië (in april 2009) wist te vertellen, dat het kruisje op het formulier in het hokje ”buiten Europa” moest worden gezet want het land lag in Afrika! Ja, je bent nooit te oud om te leren.

Nu de democratische republiek Albanië formeel een verzoek heeft ingediend voor aansluiting bij de Europese Unie is het tijd dat het land zich nadrukkelijk voorstelt aan zijn toekomstige familieleden. Het zal nog wel even duren voor de aansluiting een feit is, maar dan weten we hopelijk ondertussen wel dat dit land niet in Afrika ligt. Of de Albanezen straks blij zullen zijn in de familie opgenomen te zijn is een ander verhaal. Hun nationale trots staat haaks op het Brusselse bewind. Na zoveel eeuwen dictatoriaal regiem te hebben gekend zal het niet zo eenvoudig zijn opnieuw een gezag opgelegd te krijgen en te accepteren. Maar daar komen ze wel achter.

Hoe het ook zij, Albanië is een land om van te houden. De mensen zijn vriendelijk, het intermenselijk contact ver-

dient navolging, het land heeft een schitterende natuur en een rijke cultuurschat, een heerlijk klimaat en... de GASTVRIJHEID wordt nog steeds met grote letters geschreven! Langzamerhand klimmen de Skipetaren uit het dal van de Turkse overheersing en de greep van het leninisme-marxisme dat decennialang hun leven heeft beheerst. Verkiezingen mogen dan altijd nog wel voor enig rumoer zorgen want de aanvoerders van de grootste twee partijen zijn te zeer gehecht aan het fluweel van hun stoelzitting, zodat het belang van land en volk er soms in hun onderlinge strijd wel eens bij inschiet, maar dat komt voor in meerdere landen. Ook de corruptie mag dan misschien nog niet in alle geledingen zijn uitgeroeid maar dat hoort bij de Balkanromantiek en het moet gezegd worden: het gaat de goede kant op. Alles bij elkaar: Albanië is en blijft een boeiend land, een land met contrasten en, zoals gezegd: een land om van te houden. Daarom: "Spoedt u derwaarts en sluit het land in uw hart!" Alleen weest u gewaarschuwd, als u eenmaal voet in het mysterieuze Rijk der Skipetaren zet of heeft gezet, dan bent u verloren; na een ruim vijftigjarige ervaring dienaangaande durft de schrijver deze uitspraak wel voor zijn rekening te nemen.

Dolf Went

Amstelveen 30 januari 2010

ETALAGE-SCHOONMAKER bij PASSAGEBUREAU De VRIES & Co

Op 1 september 1957 treedt de scribe van deze regels in dienst van passagebureau De Vries & Co aan de Dam 6 in Amsterdam: een historische datum, die zijn intrede in de toeristenindustrie markeert. Zoals te doen gebruikelijk bij nieuwkomers wordt hij opgescheept met de minst verheffende klusjes, namelijk het schoonmaken van de etalage, respectievelijk het chronologisch/alfabetisch afleggen van de post. Maar al snel weet hij zich een functie te veroveren op hoger niveau, te weten die van (vlieg)tarievenexpert en Oost-Europaspecialist op de bovenste verdieping van het statige pand op de hoek van de Nieuwendijk en de Dam met een schitterend uitzicht over de naamgevingplek van zijn geboortestad. En er gebeurde nogal eens wat op deze plek, variërend van de jaarlijkse nieuwjaarsreceptie van het Staatshoofd, de rellen in maart en juni 1966 met het optreden van de bereden politie tot het schoonvegen door de "Jantjes" van de nozems en het "langharig tuig" rondom het Monument in augustus 1970; kortom, op de bovenste verdieping zat hij qua uitzicht op de eerste rang.

Alleen, afkomstig uit het ambtelijk milieu van het KNMI op Schiphol, is het wel even wennen aan het spraakgebruik van zijn mentor, die tegen een employe van British Airways de onvergetelijke woorden sprak: "Als je meneer X (een VIP-klant) oké geeft, krijg je een kindje van me" of "Kreun nog eens een keer tegen me". Iedereen kende iedereen en wist hoe deze collegiale opmerkingen te duiden die zeker niet als

obsceen dienden te worden beschouwd. Er heerste gewoon een joviale sfeer op kantoor.

Begin jaren zestig verschijnt er opeens een nieuw fenomeen in de reisbureauwereld, namelijk dat van de "IT-reizen" (inclusive tour reizen). Vliegen plus "iets" zoals bijvoorbeeld accommodatie al dan niet in combinatie met excursies of autohuur; dit om lege vliegtuigstoelen gevuld te krijgen. Alleen de cliënt c.q. passagier mocht onder geen beding de prijs van de vliegtuigstoel weten, die moest versluierd blijven in de "all-in fare". De luchtvaartmaatschappijen hielden er wat dat betrof een strenge regelgeving op na waaraan de reisorganisaties zich dienden te houden. Zo moest bijvoorbeeld in het aangeboden arrangement een weekend zitten zodat het voor de zakenman minder aantrekkelijk was gebruik te maken van IT-vluchten. Organisaties die Chartervluchten op de markt brachten, hadden het in dat opzicht makkelijker omdat hun vluchten uitsluitend voor vakantiegangers waren bestemd en zij derhalve zelf hun all-in tarieven konden calculeren. Het waren deze facetten, die IT-reizen aantrekkelijk maakten: een nieuw fenomeen was geboren.

Het waren de boeken van Den Doolaard als: "Het leven van een landloper", "Land achter Gods rug", "Oriëntexpress", "De Herberg met het hoefijzer" en "De Bruiloft der Zeven Zigeuners", die zijn belangstelling voor de Balkan bepalen. Op basis van de enorme populariteit van de IT-reizen, stelde de directie hun personeelsleden een studiereis in het vooruitzicht voor ieder goed idee voor een nieuwe vakantiebestemming die inspeelde op dit type reis. Aangezien onze nationale luchtvaartmaatschappij op dat moment juist een

nieuwe dienst op Dubrovnik heeft geopend, lijkt het onze globetrotter geen slecht idee hier eens een kijkje te gaan nemen. De aanvraag voor een studiereis naar Joegoslavië – het Land van Tito – wordt geruisloos gefiatteerd. Tijdens deze reis zou het "ALBANIË-project" geboren worden, alleen dat weet onze globetrotter nog niet als hij met "Wampie" (roman van een zorgeloze zomer van Den Doolaard) in de koffer begin september 1962 het luchtruim inschiet met bestemming Dubrovnik, de parel aan de Adriatische Zee.

Hier begon op 1 september 1957 de toeristische loopbaan van de auteur.

Het wordt een fantastische reis. Het bezoek aan Dubrovnik, Cavtat, Mlini, het boottochtje naar het eiland Mljet en de excursie naar het ruige Montenegro leverden volop adviesstof op voor landgenoten die op zoek waren naar een exclusieve vakantiebestemming. Maar de meest explosieve bestemming dient zich aan als de KLM-stationmanager het woord "Albanië" in zijn mond neemt... De Amsterdam-Zagreb-Dubrovnik-lijn is – zo vertelt hij – een overblijfsel van de oorspronkelijk geplande vliegverbinding: Amsterdam-Cairo-Tirana-Amsterdam. Nu Albanië met de Sovjetunie en satellietstaten de relatie had verbroken, was het idee de Chinezen gezichtsverlies te besparen door hen de mogelijkheid te bieden niet via Boedapest of Oost-Berlijn te hoeven vliegen om machines, tractoren, vrachtwagens en specialisten te brengen. In verband met onderhandelingen voor landingsrechten was hij een paar keer in Tirana geweest. Maar vanwege valutaproblemen ging uiteindelijk het hele plan om de Chinezen via de zuidroute naar Cairo te laten vliegen en vandaar met een KLM-machine naar Tirana, niet door. Wat overbleef was het lijntje naar Dubrovnik dat in het kader van de juist op de markt gekomen IT-reizen al snel een bijzonder populaire bestemming werd. Op de vraag of Albanië een interessante bestemming is voor toeristen luidt het antwoord: als "Westerling" kom je het land niet eens binnen; aan de grens hangt een bordje: "Verboden toegang voor Kapitalisten". Die opmerking deed het hem.

In 1963 neemt "Hotelplan" het voortouw om Dubrovnik op de Nederlandse reismarkt te introduceren. In een door deze reisorganisatie uitgegeven reiskrant is sprake van een vijftiendaagse standplaatsreis op basis van volledige verzor-

ging à raison van fl 365,-. "U vliegt met Adria airways, een erkende Joegoslavische maatschappij met vier uitstekende, moderne en comfortabele DC-6B machines van onze KLM. Nederlandse piloten trainden de bemanningen", aldus de wervings slogan. Met dit initiatief wordt de schijnwerper op Kroatië en Montenegro gericht; een mooie springplank voor een nog nieuwere bestemming één halte verder...

Een MOEIZAME CORRESPONDENTIE met TIRANA

Bij terugkomst in Nederland gaat op 11 september 1962 de eerste brief de deur uit naar de Albanese ambassade in Parijs voor nadere informatie inzake de toeristische mogelijkheden. Er komt een vriendelijk briefje terug met de mededeling, dat we ons met het Staatsreisbureau "Albturist" in Tirana in verbinding dienden te stellen. Er volgt een intensieve correspondentie die weliswaar een dosis interessante informatie oplevert, maar niet ingaat op de vraag of er iemand langs mocht komen voor een oriëntatiebezoek. Een bezoek aan de Albanese ambassade in Praag – de gids wachtte buiten, want hij mocht geen stap zetten in de ambassade van een niet-bevriende mogendheid, die het gewaagd

had de Sovjetunie te schofferen – bleek de doorbraak. Op 31 december 1963 komt er een briefje dat er in Parijs een visum kon worden aangevraagd! Een historische datum. De visumaanvraag levert geen probleem op en krijgt snel haar beslag.

In deze envelop kwam het paspoort van de schrijver terug met het door de consulaire afdeling van de Albanese ambassade afgegeven visum.

Verheugd meldt de betrokken medewerker zich bij zijn baas om te vragen op welke faciliteiten hij mag rekenen bij zijn oriëntatiereis naar Albanië. Het volgende gesprek is het waard vastgelegd te worden in deze "Herinneringen". "Nou Went, we hebben je maar je gang laten gaan met je obsessie omdat we ervan uitgingen dat je uiteindelijk toch nul